

**Інформаційна довідка  
щодо проекту Закону України  
«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення  
запобігання та протидії антисемітизму»  
(реєстр. № 13001 від 05.02.2025)\***

***Анотація.** В інформаційній довідці розглянуто підстави посилення адміністративної відповідальності за порушення права на інформацію та права на звернення з мотивів національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, антисемітизму в контексті законопроекту (реєстр. № 13001 від 05.02.2025) (далі – законопроект).*

*Проаналізовано відповідність законопроекту вимогам Конституції України, основоположним засадам правотворчої діяльності, положенням чинного законодавства про адміністративну відповідальність, законам України, що регулюють суспільні відносини у сфері запобігання та протидії антисемітизму.*

***Ключові слова:** адміністративна відповідальність; правопорушення; національна, расова, релігійна ворожнеча; уповноважений з прав людини.*

**Вступна частина.**

Відповідно до статті 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Проголосивши фундаментальний принцип рівності та задекларувавши його в Конституції, держава тим самим взяла на себе обов’язок спрямовувати свою діяльність на забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина та протидіяти будь-яким проявам дискримінації. Так, із метою запобігання антисемітизму 22 вересня 2021 року прийнято Закон України «Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні» № 1770-IX (далі – Закон), відповідно до якого антисемітизм – це певне сприйняття євреїв, що виражається як ненависть до євреїв. Риторичні та фізичні прояви антисемітизму спрямовані на євреїв чи неєвреїв та/або їхню власність, установи, релігійні місця єврейської громади (стаття 1 Закону). Основними проявами антисемітизму є: заперечення у праві самоідентифікації осіб єврейського походження; заклик, приховування або виправдання вбивства чи заподіяння шкоди особам єврейського походження; висловлення неправдивих відомостей, ненависницьких і таких, що озлобляють, заяв про осіб єврейського походження; публічні висловлювання, пов’язані із засудженням осіб єврейського походження як колективно відповідальних за реальні чи уявні правопорушення, скоєні однією особою або групою осіб незалежно від етнічного походження чи віросповідання; заперечення факту переслідування і масового знищення євреїв під час Другої світової війни (Голокосту); виготовлення, поширення будь-яких матеріалів, що містять антисемітські висловлювання, а також публічне використання матеріалів,

символів та зображень антисемітського змісту; умисне пошкодження або руйнування будівель, інших споруд, що належать особам єврейського походження, єврейським громадам та громадським єврейським організаціям, а також релігійних або культових споруд (будинків) із мотивів антисемітизму; умисне пошкодження, руйнування або осквернення місць поховань осіб єврейського походження, пам'ятників, пам'ятних знаків, присвячених особам єврейського походження, з мотивів антисемітизму; нетерпимість до осіб неєврейського походження, які були ідентифіковані як особи єврейського походження; заклики до антисемітизму.

Законопроект розроблено з метою «приведення законодавства України у відповідність до актів права Європейського Союзу, а також посилення боротьби з такими негативними явищами, як національна, расова чи релігійна ворожнеча та ненависть, антисемітизм».

### **Основна частина.**

Законопроектом пропонується: внести зміни до статті 212-3 «Порушення права на інформацію та права на звернення» Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) та передбачити відповідальність за порушення Закону України «Про звернення громадян» з мотивів національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, антисемітизму; доповнити Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» статтею 19-1, якою визначаються повноваження Уповноваженого щодо запобігання та протидії антисемітизму.

Визнаючи необхідність удосконалення підстав відповідальності за порушення конституційного принципу рівності прав та свобод, вважаємо за доцільне зазначити таке.

1. Назва законопроекту потребує узгодження з вимогами частини четвертої статті 2 КУпАП, відповідно до якої зміни до законодавства України про адміністративні правопорушення можуть вноситися виключно законами про внесення змін до цього Кодексу та інших законів України, що встановлюють адміністративну відповідальність, та/або до законодавства України про кримінальну відповідальність, та/або до кримінального процесуального законодавства України.

Пропоновані зміни щодо запровадження кваліфікуючих (обтяжуючих) ознак адміністративної відповідальності за порушення права громадян на звернення (стаття 212-3 КУпАП) полягають у посиленні адміністративно-правової охорони конституційного права кожного направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (стаття 40 Конституції України), та за змістом не відповідають назві законопроекту.

2. Законопроектом не враховано, що статтею 161 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачено відповідальність за умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності, або образу почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками у виді штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до п'яти років, або позбавлення волі на строк до трьох років, із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. Тобто кримінально-караними є будь-які дії, у тому числі й незаконна відмова у прийнятті та розгляді звернення, інші порушення законодавства про звернення громадян, вчинені з мотивів національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі й ненависті.

Доповнення складу адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 212-3 КУпАП, вказівкою на обов'язкову ознаку суб'єктивної сторони незаконної відмови у прийнятті та розгляді звернення громадян, а саме, мотив вчинення – національна, расова чи релігійна ворожнеча та ненависть, антисемітизм – унеможливило розмежування підстав адміністративної та кримінальної відповідальності за такі діяння, що негативно впливатиме на практику правозастосування.

Водночас варто зазначити, що 15 лютого 2022 року прийнято Закон України «Про внесення змін до статі 161 Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України «Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні», який направлено на підпис Президенту України.

Загалом, запровадження підстав відповідальності за окремі прояви антисемітизму закладає підґрунтя для подальших законодавчих ініціатив щодо особливого адміністративно-правового захисту певної «категорії» осіб, оскільки на території України проживають представники понад 130 національностей і народностей.

3. Викликає зауваження пропозиція про доповнення Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» статтею 19-1 «Повноваження Уповноваженого щодо запобігання та протидії антисемітизму», оскільки чинна редакція цього Закону містить норму з таким номером: стаття 19-1 «Виконання Уповноваженим функцій національного превентивного механізму».

Окрім цього, запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню, а також запобігання будь-яким формам

дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод є метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (пункти 3, 6 статті 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»).

4. Назва розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» не відповідає вимогам частини восьмої статті 90 Регламенту Верховної Ради України.

Положення щодо набрання чинності законопроекту не враховують приписів Конституційного Суду України, викладених у Рішенні від 15 квітня 2020 року № 2-р(П)/2020, де зазначено, що відповідно до принципу верховенства права важливо передбачити розумний часовий проміжок між офіційним оприлюдненням закону й набранням ним чинності.

#### **Висновок.**

Запобігання поширенню випадків порушення законодавства про протидію антисемітизму зумовлює необхідність уточнення розуміння базових термінологічних понять галузевого законодавства та посилення боротьби з усіма формами дискримінації, ворожнечі, ненависті за національними, регіональними, расовими чи релігійними, статевими та іншими ознаками.

*Дослідницька служба  
Верховної Ради України*

*\*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*